dis išliko. Meškininkų piliakalnio įrengimo ir rekonstrukcijos laiką kiek patikslinti bus galima tik nustačius surinktos negausios organinės medžiagos radiokarbonines datas.

MEŠKININKAI HILL-FORT RAMPART

In 2005 investigations of the Meškininkai hill-fort (Jurbarkas Region) were completed by making a profile section of the rampart and the ditch in the NW part of the fortifications (Fig. II). 50 m^2 were investigated in total. It was established, that the rampart was built in two stages using the earth of the vicinities. The earlier rampart was 5 m wide and up to 0.9 m high. It was made of sand and had a wooden barrier on the top. From the external side a 5 m wide and 1 m deep ditch was excavated. The rampart seen at present was 10 m wide and up to 1.7 m high. Form the external side there was a 10 m wide and 1.7 m deep ditch. This rampart was made of sand and clay composite. It was built covering the previous rampart and ditch and erecting a double wooden wall on the top. In the fill layer of the rampart 40 wheel-made and hand-made potshards with a smooth and brushed surface, several unidentified ceramic artefacts (Fig. I:2–3), 4 flint flakes and an abraded stone (Fig. I:1) were found. The finds dated to two different periods: the 1st millennium B.C. and the early 2nd millennium A.D.

MOLAVĖNŲ PIRMASIS PILIAKALNIS

Gintautas ZABIELA

2005 m. birželio mėnesį tyrinėtas Molavėnų pirmasis piliakalnis (Raseinių r., Nemakščių sen.) (A 375P). Tyrinėjimų tikslas buvo ištirti šio piliakalnio dalį ties avarinės būklės likvidavimo darbų vieta (ŠR šone). Molavėnų pirmasis piliakalnis (N55°26'52.5"; E22°52'07.3") iki šiol netyrinėtas (antrasis piliakalnis yra 400 m į ŠR nuo pirmojo). Į archeologų akiratį jis pateko po 1967 m. LII žvalgymų. 1995 m. piliakalnis žvalgytas metalo detektoriumi ieškant Pilėnų pilies, rasta tik XX a. datuojamų metalinių dirbinių (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 352). Nemakščiuose gyvenantis vietos kraštotyrininkas Antanas Girčys Molavėnuose bando lokalizuoti 1336 m. kryžiuočių sudegintą garsiąją Pilėnų pilį, ją siedamas labiau su jo 1987 m. surastu antruoju Molavėnų piliakalniu (Garsiųjų Pilėnų beieškant, *Dubysa* (Raseiniai), 1989 11 17, Nr. 8(9), p. 2; 12 08, Nr. 9(10), p. 3; 12 23, Nr. 10(11), p. 3; Garsiųjų Pilėnų beieškant, *Aitvarai*, Vilnius–Kaunas, 1992, t. 3, p. 69–72; Garsiųjų Pilėnų beieškant, *Lietuvis*, 1993, Nr. 5, p. 4, 8). Šią pilį norima matyti ne viename Lietuvos piliakalnyje ir tai yra atskira gana sunkiai sprendžiama problema, kuriai 2005 m. archeologiniai tyrinėjimai naujų duomenų nepateikė. Paskutiniu metu Molavėnuose norima matyti Vienvangių pilį (T. Baranauskas, Lietuvos medinės pilys rašytinių šaltinių duomenimis, *Lietuvos archeologija*, V., 2003, t. 24, p. 62, 96).

2005 m. spalio 14 d. sutvarkytoje piliakalnio vietoje buvo surengtas G. Rinkevičiaus vadovaujamo valstybinio simfoninio orkestro ir P. Bingelio vadovaujamo Kauno valsty-

binio choro koncertas po atviru dangumi įrengtoje laikinoje scenoje – įdomi ir naujoviška muzikinė akcija Lietuvos piliakalnių pažinimo istorijoje.

Molavėnų pirmasis piliakalnis vadinamas Kuprėmis, žinomas taip pat ir Griaužų vardu. Jis įrengtas 170 m ilgio aukštumos kyšulyje Šešuvies dešiniajame krante. Piliakalnis sudėtingos konstrukcijos. Jį sudaro pagrindinė aikštelė, iš ŠV įtvirtinta dviem priešpiliais, PR pusėje turinti papilį. Dėl šlaitų erozijos iš piliakalnio (išskyrus papilį) liko tik užnugaris (Šešuvis nuplovė visą ŠV šoną). Aikštelė keturkampė, pailga ŠV–PR kryptimi, 28 m ilgio, 3–5 m pločio. PR papėdėje iškastas 13 m pločio, 3 m gylio griovys, už kurio supiltas 4,5 m aukščio, 15 m pločio pylimas, už jo iškastas antras 4 m pločio, 1 m gylio griovys, už kurio įrengtas papilys. Piliakalnio 6 m aukščio ŠV šlaitas leidžiasi į 18 m pločio, 4 m gylio griovį, už kurio įrengtas pirmasis priešpilis. Jo aikštelė keturkampė, pailga ŠV–PR kryptimi, 21x10 m dydžio, iškiliu viduriu. Jos ŠV krašte iškastas 11 m pločio, 2 m gylio griovys. Už griovio įrengtas antras priešpilis. Jo aikštelė irgi keturkampė, pailga ŠV–PR kryptimi, 20x14 m dydžio. Aikštelės PR gale supiltas 1 m aukščio, 9 m pločio pylimas, kurio išorinis 4 m aukščio status šlaitas leidžiasi į priešpilius skiriantį griovį. Aikštelės ŠV gale supiltas 3,5 m aukščio, 16 m pločio pylimas, kurio išorinis 2,5 m aukščio šlaitas leidžiasi į 14 m ilgio, 16 m pločio, 0,5 m gylio griovį. Į PR už antro piliakalnio griovio įrengtas papilys. Jo aikštelė keturkampė, pailga ŠV–PR kryptimi, 115x45 m dydžio. Piliakalnio ir priešpilių šlaitai statūs, 18 m aukščio, papilio šlaitai irgi statūs, tačiau tik 5 m aukščio PR dalyje.

Visas piliakalnis apaugęs gana tankiais lapuočiais medžiais, kurie tvarkant piliakalnį buvo smarkiai praretinti. Jo ŠR šlaite ties piliakalnio pirmuoju grioviu tebevyksta atvira erozija, kurią sukėlė čia staigią kilpą darantis Šešuvis. Jos likvidavimas ir buvo pagrindinė piliakalnio tvarkymo priežastis.

2005 m. tyrinėjimai vykdyti piliakalnio PR griovio ŠR dalyje. Ištirta 8 m ilgio griovio dugno dalis padarant pjūvius iki jo šlaitų vidurinės dalies (III pav.). Tyrinėtos vietos paviršius svyruoja tarp H_{abs} 70,27 m ir H_{abs} 73,44 m. Iš viso piliakalnyje ištirti 3 plotai (54 m^2), aptiktas tik iki 60 cm storio nuo piliakalnio ir pylimo suslinkusios daugiausia smėlingos žemės sluoksnis (storiausias griovio dugne), kuriame pasitaikė pavienių iki 10 cm skersmens degusių akmenukų. Plote 3 kv. 3–4B–C aptikta visa tokių perdegusių akmenukų sankaupa, užimanti netaisyklingos formos 1,6x1,1 m dydžio plotą, į ŠR (šlaito) pusę nuolaidėjantį per 40 cm. Sankaupą sudarantys 76 akmenys guli padrikai, jų viršus nelygus, tad tai nėra grindinys. Akmenų dydis siekia nuo 4x3x1 cm iki 15x11x5 cm (vidutinis dydis – 8x7x4 cm). Tai greičiausia nuo piliakalnio aikštelės krašto į griovį subyrėję akmenys. Smėlingos žemės sluoksnyje aptikti ir negausūs radiniai: 6,2x3,1x3 cm dydžio, 58 g svorio geležies gargažė (IV:1 pav.) (plote 1 kv. 10A 40 cm gylyje); geležinė keturkampė 2,8x2,4 cm dydžio, 6 g svorio sagtis kiek profiliuotais šonais ir lenktu keturkampiu lankeliu (IV:4 pav.), su 2,5 cm ilgio liežuvėliu (greičiausiai XX a. pirmosios pusės radinys) (plote 1 kv. 8–9A–B 30–50 cm gylyje); 16,9 cm ilgio lenktas geležinis peilis-pjautuvėlis nulūžusiais galais (IV:2 pav.), gulėjęs įkote į PR (plote 2 4B 40 cm gylyje). Peilio-pjautuvėlio darbinės dalies ilgis –

14,8 cm, ašmenų plotis – 2–3,3 cm, nugarėlės storis – 2–3 mm, įkotės ilgis – 2,9 cm, svoris – 71 g. Pagal šį peilį-pjautuvėlį piliakalnio pradžia datuojama kur kas ankstesniais laikais – pirmaisiais amžiais po Kr., nei rodo jo išorinė išvaizda. Tuo tarpu vėlyvų, II tūkst. pradžios radinių tyrinėtoje vietoje nerasta. Piliakalnis yra smarkiai erodavęs, tad jo viršutiniai vėlyviausi sluoksniai, matyt, bus išlikę tik fragmentiškai. Visi tyrinėjimų metu surasti radiniai perduoti Raseinių krašto istorijos muziejui.

Piliakalnio PR griovyje, eroduojančiame ŠR šlaite ir į PR nuo griovio esančiame pylime bei 2 m pločio papilio aikštelės ŠR krašte, besiribojančiame su eroduojančiu šlaitu, vykdyti žvalgymai metalo detektoriumi. Čia PR–ŠV kryptimi žvalgytas pailgas keturkampis 53x14,5 m dydžio plotas – iš viso 768,5 m^2. Griovio ŠV šlaite į PV nuo ploto 1 velėnoje rastas varinis 1,4x1,4 cm dydžio tarpukario Lietuvos kariškio uniformos ženkliukas – Gedimino stulpai (IV:5 pav.), matyt, susijęs su pokario metų partizanų kovomis piliakalnio rajone. Į PR nuo griovio esančiame pylime, 2 m į ŠV nuo jo aukščiausios vietos, 60 cm žemiau jo viršaus, jau griuvusios jo dalies ŠV šlaite pilkoje žemėje 5 cm gylyje rastas geležinis įtveriamasis 8,3 cm ilgio strėlės (?) (gali būti ir labai taisyklinga skeveldra) antgalis (IV:3 pav.) nulūžusiu 4,8 cm ilgio, 2,7x0,5 cm storio rombinės plunksnos smaigaliu. Tokios strėlės datuojamos labai plačiu laikotarpiu – I tūkst. ir net II tūkst. pradžia.

Be piliakalnio PR griovio archeologinių tyrinėjimų ir aplinkos žvalgymų, 2005 m. sulyginti 3 piliakalnio aikštelės ŠV pusėje, antrojo priešpilio aikštelės R pusėje ir ŠV krašte seniau (greičiausiai XX a. pirmoje pusėje ar viduryje) žolėmis apaugę 1,35–2,8 m skersmens, 20–35 cm aukščio kauburiai, sukasti kažkokiems riboženkliams, kurių nelikę nė pėdsakų. Jie supilti iš rusvo priemolio, be jokių radinių.

Nedidelių apimčių Molavėnų pirmojo piliakalnio tyrinėjimai parodė, kad vėlyvieji Žemaitijos piliakalniai slepia ir gerokai ankstesnių laikų radinius bei kultūrinius sluoksnius.

MOLAVĖNAI FIRST HILL-FORT

In 2005 in the NE section of the SE ditch of the Molavėnai first hill-fort (Raseiniai district) the total area of 54 m^2 was investigated (Fig. III). An up to 60 cm thick layer of sandy earth, which drifted down from the hill-fort and the rampart, was discovered. In the layer there were individual scorched stones, a piece of iron slag (Fig. IV:1), an iron knife–sickle (Fig. IV:2) and an iron buckle (Fig. IV:4) found. During the survey of the vicinity of the investigated site with the help of a metal detector a badge of the Lithuanian interwar period military uniform in the form of the Gediminas' Columns (Fig. IV:5) and a hafted iron arrowhead (?) (Fig. IV:3) were found. The Molavėnai first hill-fort was fortified well: from the NW side the top had two foreworks, and on the SE side there was a fortified foot settlement. Although the external outlook of the hill-fort evidenced, that it dated to the early 2nd millennium A.D., the finds discovered were attributable to the early 1st millennium A.D. and later periods, which in turn implied, that the upper cultural layers of the hill-fort had eroded as well as the hill-fort itself, out of which only a narrow ridge survived.

III pav. Tyrinėtos Molavėnų piliakalnio vietos iš V pusės. *G. Zabielos nuotr.*
Fig. III. Investigated place in Molavėnai hill-fort from western side.

IV pav. Molavėnų pirmojo piliakalnio radiniai: 1 – geležies gargažė, 2 – geležinis peilis–pjautuvėlis, 3 – geležinė įtveriamoji strėlė (?), 4 – geležinė sagtis, 5 – varinis Lietuvos kariuomenės uniformos ženkliukas. *G. Zabielos nuotr.*
Fig. IV. Finds of the Molavėnai first hill-fort: 1 – a piece of iron slag, 2 – an iron knife–sickle, 3 – a hafted iron arrowhead (?), 4 – an iron buckle, 5 – a bronze badge of the Lithuanian interwar period military uniform.